

CISKA SIKKEL-SPIERENBURG

SLIM NALATEN & SCHENKEN

NIEUWE
EDITIE MET
CIJFERS 2015

Slim nalaten & schenken

CISKA SIKKEL-SPIERENBURG

SLIM
NALATEN
& SCHENKEN

19^e druk, augustus 2015

Copyright 2015 © Consumentenbond, Den Haag

Auteursrechten op tekst, tabellen en illustraties voorbehouden

Inlichtingen Consumentenbond

Auteur: Ciska Sikkels-Spienburg

Eindredactie: Georgie Dom

Grafische verzorging: PUUR Publishers

Illustraties: PUUR Publishers

Foto omslag: Shutterstock

Foto's binnenwerk: iStockphoto, nationalebeeldbank.nl

ISBN 978 90 5951 3297

NUR 822

Behoudens uitzonderingen door de wet gesteld, mag zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbende op het auteursrecht c.q. de uitgever van deze uitgave, door de rechthebbende(n) gemachtigd namens hem op te treden, niets uit deze uitgave worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, hetgeen ook van toepassing is op de gehele of gedeeltelijke bewerking.

De uitgever is met uitsluiting van ieder ander gerechtigd de door derden verschuldigde vergoedingen voor kopiëren, als bedoeld in artikel 17 lid 2, Auteurswet 1912 en in het KB van 20 juni 1974 (Stb. 351) ex artikel 16B Auteurswet 1912, te innen en/of daartoe in en buiten rechte op te treden.

Hoewel de gegevens in dit boek met grote zorgvuldigheid zijn bijeengebracht, aanvaardt de uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele (zet)fouten of onvolledigheden. De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten van derden zo goed mogelijk te regelen; degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich tot de uitgever wenden.

INHOUD

1	Nalaten & erven	11
1.1	Wie laat na?	12
1.2	Wie erft?	12
1.3	Wie erft niet?	15
1.4	Plaatsvervulling	16
1.5	Wettelijke verdeling	18
1.6	Wettelijke rechten langstlevende	21
1.7	Zelf bepalen wie erft	23
1.8	Testament, hoe en wat	23
1.8a	Kosten testament	25
1.9	Codicil, hoe en wat	26
1.10	Samenlevingscontract	27
1.10a	Verblijvingsbeding	28
1.10b	Overnamebeding	29
1.11	Aandachtspunten voor bij de notaris	30
2	Afwikkeling van de nalatenschap	31
2.1	Waaruit bestaat een nalatenschap?	32
2.1a	Bezittingen	34
2.1b	Schulden	36
2.2	Waardevaststelling	38
2.3	Aanvaarden of verwerpen	39
2.3a	Aanvaarden	39
2.3b	Beneficiair aanvaarden	40
2.3c	Verwerpen	40
2.4	Begrafnis- en crematiekosten	41
2.5	Wat krijgen uw erfgenamen?	41
2.6	Inbreng van schenkingen	42
2.7	Legitieme portie	44
2.7a	Berekening hoogte legitieme portie	46
2.7b	Stiefkinderen	48
2.8	Legaten en lasten	49
2.8a	Legaat	50
2.8b	Testamentaire last	51
2.9	Wat gaat naar de fiscus?	52

2.10	Verklaring van erfrecht	54
2.11	Hoe wordt verdeeld?	55
2.11a	Soorten verdelingen	56
2.11b	Uitstel van verdeling	57
2.12	Wilsrechten	58
2.12a	De langstlevende ouder gaat opnieuw trouwen	59
2.12b	De langstlevende ouder overlijdt (1)	60
2.12d	De stiefouder overlijdt	60
2.13	Wat kunt u zelf regelen?	61
3	Erfbelasting	63
3.1	Wat krijgt de fiscus?	64
3.2	Alleen als erfflater in Nederland woont?	66
3.2a	Rechtskeuze: nationaliteit en woonplaats	67
3.3	Vrijstellingen erfbelasting	67
3.4	Tarieven erfbelasting	69
3.5	Pensioenen en lijfrenten	71
3.6	Aangifte erfbelasting	72
3.7	Formele zaken als bezwaar en beroep	73
3.7a	Proceskostenvergoeding	74
3.8	Dubbele belasting	75
3.8a	Erfbelasting en schenkbelasting	75
3.8b	Erfbelasting en overdrachtsbelasting	76
4	Andere fiscale gevolgen van erven	77
4.1	Inkomstenbelasting	78
4.1a	Geen wettelijke verdeling?	78
4.2	Lagere-overheidsheffingen	81
4.3	Uitkeringen en subsidies	82
4.3a	Sociale uitkeringen	82
4.3b	Subsidies	83
4.3c	Persoonlijke bijdragen: thuiszorg	85
5	Wettelijke regels rond schenken	87
5.1	Wat is een schenking juridisch?	88

5.2	Soorten schenkingen	89
	5.2a Vormvereisten	89
5.3	Wie mag schenken?	90
5.4	Schenken met voorwaarden	91
	5.4a Herroepen van een schenking	92
5.5	Randgevallen	93
5.6	Schenken en de fiscus	95
5.7	Schenkbelasting	95
5.8	Vrijstellingen en tarieven	97
	5.8a Vrijstellingen.....	97
	5.8b Tarieven.....	98
5.9	Aangifte schenkbelasting	100
5.10	Schenken en belasting besparen	101
5.11	Schuldigerkenningen	104
6	Andere fiscale gevolgen van schenken	107
6.1	Inkomstenbelasting	108
6.2	Overdrachtsbelasting	109
6.3	Lagere-overheidsheffingen	109
6.4	Uitkeringen en subsidies	110
	6.4a Sociale uitkeringen.....	110
	6.4b Subsidies.....	112
	6.4c Persoonlijke bijdragen: thuiszorg	113
7	Opvolgingsplanning	115
7.1	Huwelijksvermogensrecht	116
	7.1a Huwelijkse voorwaarden	117
7.2	Testamenten	118
	7.2a Vruchtgebruiktestament	118
	7.2b Fidei-commis de residuo (tweetrapsmaking)	119
	7.2c Keuzelegaatstestament.....	120
	7.2d Clausules	120
7.3	Schenken	122
7.4	Overige mogelijkheden	123
	7.4a Kapitaalverzekering.....	124

7.4b	Lijfrenteverzekering.....	124
7.5	Emigratie.....	125
7.6	Ouder-kindsituaties.....	126
7.7	Alleenstaandensituaties.....	127
7.8	Bijzondere situaties.....	128
8	Overdoen van een eigen huis.....	129
8.1	Uw huis in de nalatenschap.....	130
8.1a	U heeft niets geregeld.....	130
8.1b	Uw woning gaat per testament naar uw kinderen.....	131
8.2	Schenken van uw huis.....	131
8.2a	Schenkbelasting.....	134
8.3	Verkopen van uw woning.....	134
8.3a	Kwijtschelden van de koopsom.....	135
8.4	Woonrecht.....	137
8.4a	Vruchtgebruik.....	137
8.4b	Huur.....	141
8.4c	Huur tegenover vruchtgebruik.....	142
	Begrippen.....	145
	Register.....	151

INLEIDING

Uw vermogen (of het nu geld of waardevolle goederen zijn) kunt u op twee manieren aan anderen doorgeven: na uw overlijden via uw nalatenschap of tijdens leven via een schenking. Beide mogelijkheden komen in dit boek aan bod. U krijgt informatie over het erfrecht, de erf- en schenkbelasting en de wettelijke regels rond schenken.

Bij het erfrecht besteden we aandacht aan de wettelijke regelingen, aan de mogelijkheden hiervan af te wijken in een testament (zie hoofdstuk 1). Uitgangspunt van het huidige erfrecht is de financiële verzorging van de achterblijvende partner (hiermee bedoelen we in dit boek de echtgenoot of de geregistreerde partner). Kinderen komen op de tweede plaats. De kinderen worden in het erfrecht niet helemaal vergeten. In sommige situaties krijgen de kinderen zogenoemde wilsrechten. Die wilsrechten kunnen zij inroepen als hun erfenis verloren dreigt te gaan, bijvoorbeeld als de langstlevende ouder hertrouwt.

Als u van het wettelijk erfrecht wilt afwijken, heeft u een testament nodig. Denk aan een testament waarbij de gehele nalatenschap in eigendom bij de kinderen komt en de langstlevende partner het vruchtgebruik van die nalatenschap krijgt. Of als anderen dan de wettelijke erfgenamen een legaat krijgen. Het kan ook zijn dat de erfflater een paar aanpassingen op de wettelijke verdeling wil. Bijvoorbeeld bepalen dat de kinderen in het geheel geen wilsrechten kunnen uitoefenen of dat over de vordering van de kinderen op de langstlevende ouder een bepaalde rente wordt vergoed. Een testament is dus handig om maatwerk te kunnen leveren.

Hoofdstuk 2 schenkt aandacht aan de afwikkeling van de nalatenschap. Waaruit bestaat zo'n nalatenschap precies en hoe stel je de waarde ervan vast? Ook leest u over aanvaarden of verwerpen, de inbreng van schenkingen, de legitieme portie en legaten en lasten. Verder komen de wilsrechten uitgebreid aan bod.

De erfbelasting vindt u beschreven in hoofdstuk 3. U krijgt informatie over hoe deze belasting in elkaar zit, hoe hoog de vrijstellingen zijn en welke zaken rondom de aangifte spelen. Met ingang van 2010 is de successiewetgeving overigens drastisch veranderd. In de Successiewet is het begrip successierecht vervangen door erfbelasting en heet schenkingsrecht nu schenkbelasting. Het recht van overgang is geheel vervallen. Ook zijn de tarieftabellen vereenvoudigd – er zijn nog maar twee schijven – en zijn alle vrijstellingen voetvrijstellingen geworden.

Dat wil zeggen dat een vrijstelling altijd van toepassing is en niet afhankelijk is van de grootte van de erfenis.

In hoofdstuk 4 gaan we kort in op enkele andere (fiscale) heffingen en subsidieregelingen die bij nalaten spelen, zoals de inkomstenbelasting, lagere overheidsheffingen en de sociale wetgeving.

Hoofdstuk 5 gaat over schenken. We behandelen in dit hoofdstuk de verschillende mogelijkheden van schenkingen en de vrijstellingen voor de begiftigde volgens de schenkbelasting. Ook de aangifte voor de schenkbelasting komt ter sprake.

In hoofdstuk 6 leest u over enkele andere (fiscale) heffingen en de mogelijke invloed van een schenking op subsidieregelingen.

Nalatenschaapsplanning, het plannen van de ideaalste combinatie van schenken en nalaten in uw specifieke situatie, bespreken we in hoofdstuk 7. Hierbij komen onder andere enkele testamentvormen ter sprake en wordt de combinatie met huwelijkse voorwaarden besproken. Aan het overdoen van de eigen woning aan de kinderen besteden we het laatste hoofdstuk. Aan de orde komen de mogelijkheden van schenken of verkopen van de woning, met aansluitend een toelichting op de keuze tussen de woonrechten huur en vruchtgebruik. U leest hier ook over een andere ingrijpende wijziging in de successiewetgeving, ten aanzien van de waardebepaling van de woning waarin de overledene ten tijde van zijn overlijden woonde.

Het gebruik van vakjargon is in dit boek niet altijd te vermijden. Daarom hebben we achterin een begrippenlijst opgenomen, waarin de vaktermen in gewoon Nederlands worden uitgelegd. En via het register kunt u de informatie in dit boek makkelijk terugvinden.

Ciska Sikkel-Spienburg heeft na haar studie fiscaal recht gewerkt als belastingadviseur en financieel planner. Daarna was ze enige jaren financieel onderzoeker bij de Consumentenbond. Momenteel is ze zelfstandig financieel adviseur en vertaler van met name juridische teksten.

A photograph of a family of four outdoors. An older man with grey hair is smiling and looking down at a young girl in a blue plaid shirt who is laughing. A younger man is smiling and looking towards the camera. A young girl with blonde hair is smiling in the foreground. The background shows a body of water and a cloudy sky.

NALATEN & ERVEN

1

In dit hoofdstuk leest u wie kunnen erven, welke (wettelijke) regels bij het erven worden gesteld en hoe u zelf kunt bepalen wie wat van u erft.

We krijgen uiteindelijk allemaal te maken met de dood. Na uw overlijden gaan uw aardse bezittingen naar uw erfgenamen of naar degenen bij wie u wilt dat deze bezittingen terechtkomen. Uw aardse bezittingen en schulden vormen uw nalatenschap. Maar uw nalatenschap gaat niet automatisch over. De verkrijgers moeten de nalatenschap ook nog aanvaarden. Twee andere keuzemogelijkheden zijn verwerpen (waarna de nalatenschap wordt 'aangeboden' aan de opvolgende verkrijger) of beneficiair aanvaarden. Als u beneficiair aanvaardt, wilt u eerst weten waaruit de nalatenschap precies bestaat, voordat u definitief aanvaardt (zie par. 2.3b voor een uitgebreide beschrijving).

1.1 Wie laat na?

Degene die nalaat, is de erflater: de overledene. De erflater laat na aan zijn erfgenamen (zie par. 1.2). De erflater is altijd een persoon van vlees en bloed, een zogenaamd natuurlijk persoon. Om erflater te zijn, hoeft u geen vermogen te hebben. Op het moment dat u overlijdt, bent u de erflater, zelfs als u niets anders achterlaat dan schulden of helemaal niets achterlaat.

1.2 Wie erft?

Uw wettelijke erfgenamen zijn uw bloedverwanten en uw echtgenoot (of geregistreerde partner). Het gaat hierbij om uw 'niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot'. U bent van tafel en bed gescheiden als u beiden niet de intentie heeft uw levens met elkaar te delen en dit ook formeel tot uitdrukking brengt. Overigens is samenwonen op zich geen voorwaarde om als elkaars partner te kunnen worden aangemerkt. Als u niet samenwoont en duidelijk een relatie heeft, bent u wel gewoon elkaars echtgenoten.

Uw echtgenoot is de enige uitzondering op de bepaling dat alleen bloedverwanten erven. Bloedverwanten tot in de zesde graad kunnen van u erven. Als u geen erfgenamen heeft tot in de zesde graad (achterneven en -nichten), vervalt uw nalatenschap aan de staat (als u tenminste niet zelf iets anders heeft geregeld via een testament, zie par. 1.8). De staat wordt daardoor geen erfgenaam: de staat neemt alleen een batig saldo over en aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schulden.

Om te bepalen in welke graad u verwant bent, moet u terugrekenen naar een gezamenlijke 'voorvader'. Neem als voorbeeld uw oom, uw moeders broer. De gezamenlijke voorvader van uw moeder en uw oom is uw opa (of oma). U telt dan het aantal generaties van uw oom via uw opa naar uzelf. Van uw oom naar uw opa is één graad. Van uw opa naar uw moeder is de tweede graad. Van uw moeder naar uzelf is de derde graad. U en uw oom zijn dus bloedverwanten in de derde graad.

Als u eenmaal weet in welke graad u verwant bent, kunt u ook nog bepalen of dit in de rechte linie of in de zijlinie is. En of het in de neergaande linie is of in de opgaande linie.

De rechte linie is de lijn van (over)grootouders, ouders, kinderen, kleinkinderen enzovoort. De zijlinie zijn broers, zusters, ooms, tantes, neven en nichten. De neergaande linie is van de oudere generatie naar de jongere generatie, bijvoorbeeld van ouders naar kinderen. De opgaande linie is juist andersom: van de jongere generatie naar de oudere generatie, dus van kinderen naar ouders. Over het algemeen geldt: hoe nader de graad van verwantschap, hoe groter de kans om te erven, hoe lager de tarieven van de erfbelasting en hoe hoger de vrijstellingen. De tarieven van de erfbelasting zijn het laagst voor verervingen in de rechte, neergaande linie.

De wet noemt vier groepen van erfgenamen. Als in de eerste groep een erfgenaam is gevonden, wordt niet verder gekeken in de volgende groepen. Wordt in de eerste groep geen erfgenaam gevonden, dan wordt gekeken in de tweede groep. Bij een erfgenaam in de tweede groep wordt niet verder gezocht in de derde en vierde groep.

VOOR
BEELD

Erflater

Jacob en Irene hebben drie kinderen. Jacob overlijdt. Jacob is de erflater, Irene en hun drie kinderen zijn de erfgenamen.

Clarissa en Marco hebben twee maanden geleden hun eerste kind, Bobbie, gekregen. Bobbie blijkt een zeldzame hartafwijking te hebben en overlijdt binnen vier maanden. Bobbie heeft nog geen vermogen opgebouwd, toch is hij erflater. Zijn ouders Clarissa en Marco zijn zijn erfgenamen.

Harold heeft geen familie meer. Hij zwerft al jarenlang door Nederland en vindt 's avonds een slaapplek bij verschillende opvangcentra. Zijn enige bezittingen zijn de kleren die hij draagt. Als Harold overlijdt, is hij erflater. Dat hij geen erfgenamen heeft en geen bezittingen en schulden, is daarbij niet van belang.

